

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Redaktie-sekretariaat: Postbus 7176 te Amsterdam.

Administratie: Pasteursingel 29b, Rotterdam-7

K. B. HOLWERDA — DOORN

„Abraham ontdekt de God van ons leven”

Radiotoespraak voor de N.C.R.V. op 17 juni 1974

Heel wat mensen hebben gisteren vaderdag gevierd. Voor sommigen zal het zo geweest zijn, dat ze alleen maar een herinnerings-gedachte konden wijden aan hun vader.

Ik vraag u eens te letten op die vader, die we in het volgende bijbelgedeelte tegenkomen. En op zijn God, die later de Here Jezus Christus ons leerde „onze Vader” te noemen.

Wanneer we Gen. 22:1-19 lezen kunnen we heel wat gedachten ventileren over God en zijn dienst; vinden, dat het toch allemaal wel erg primitief was, die Godsvoorstelling zoals het heet van het oude Israël. Misschien daaraan vastknopen, dat dát blijkbaar godsdienst is: een God, die heilig is en geducht, maar dan toch ook wanhopig veeleisend! Daarbij dan zeggen, dat je dát toch niet ziet zitten, dat het maar gelukkig is, zoals men wel zegt, dat dit soort dingen uit de wereld zijn.

Nu gaat het in deze Schrift niet allereerst om wat u of ik ervan vinden. Maar om de werkelijkheid van Gods openbaring! Niet om onze voorstelling van God. Maar om de manier waarop God zich aan ons voorstelt en aanbiedt! En om dat te begrijpen moeten we inzien, dat dit bericht niet een losse aflevering in een mooi feuilleton over Abraham is. Als u dit bericht laat staan in de reeks van Gods grote daden door Abraham, zoals Genesis die biedt, dan kunt u zo maar zien, dat hier dan toch eigenlijk een hoogtepunt komt van wat God zijn vriend Abraham deed! En zeg er maar bij: van wat God aan allen die geloven en hun kinderen doet. Want juist aan het eind van deze geschiedenis herhaalt God zijn fantastische belofte: met uw nageslacht zullen alle volken der aarde gezegend worden. We spreken hier niet maar van de God van Abraham, óók over die van ons en onze kinderen nu.

Want God had zijn redding van de wereld gekoppeld aan die éne zoon van Abraham, Izaäk, de beloofde. Het kind, dat er niet kon komen menselijkerwijs en dat God gaf door zijn beloften. Dat is ook de zwaarte van dat „uw enige, die ge liefhebt”.

Iedereen begrijpt: dat wordt ook het beklëmmende van Gods opdracht aan Abraham: neem uw zoon, uw enige, die ge liefhebt, en offer hem ten brandoffer op Moria. We moeten niet vergeten: toen vroeg God niet alleen veel van Abraham persoonlijk. Maar Hij vergde, dat Abraham de eerste beslissende schakel van Gods redding voor iederéén zou opofferen! Het bestaan van Abraham de vader is in al zijn voegen geschokt hierdoor. Maar het bestaan van Abraham, de vader van allen die geloven, ook!

Je kind opgeven. Het begin van de wereldredding van God aan Hem offeren! Is dit niet barbaars: een vader die zijn kind geeft aan zijn God. En is de reputatie van deze grote God dan wel, dat Hij onderweg is naar de zegen voor alle volkeren der aarde?

Opvallend is, dat Abraham die eis van God inwilligt. Hij maakt zich reisvaardig. Hij máakt de reis, die hem elke minuut geteisterd moet hebben! Hij komt bij de berg! Hij belooft Izaäk met het hout! Hij neemt het vuur, hij neemt het mes! „Zo gingen die beiden tezamen” staat er tot twee keer toe veelbetekenend. Daar ga je dan in de naam van God, verscheurd vanwege de opdracht van God. Die zelf de band tussen vader en zoon had gelegd!

En toch: Abraham is gegaan, met verdriet in het hart, ook met hoop tegen hoop op God. De bijbel zegt wel, dat Abraham geloofd heeft, dat God Izaäk uit de doden kon opwekken. Maar niet, dat hij gedacht heeft, dat dat offer niet door hoefde gaan!

Me dunkt, dat kunnen we alleen maar verstaan als we bedenken,

dat zo'n eis voor Abraham niet onbekend was. Hij kwam uit Ur der Chaldeeën. En daar heeft hij voorheen ook de afgoden gediend, zegt de bijbel. Dáár is God hem verschenen en heeft hij gaandeweg ontdekt, dat zijn God de enige was. Maar dat namens goden eisen werden gesteld, verschrikkelijke eisen, dát was voor Abraham geen nieuws.

Dat is bij alle heidense volken zo: namens de god kan zelfs het kind worden geëist. En zeg niet: maar hebben die mensen dan geen hart?! Want dat is de kwestie niet. De kwestie is, dat hun is verteld, wordt verteld, dat het zo hóórt! Zó zijn goden! Daar doe je niets tegen.

Deze mensen, ook Abraham, zijn gaan leven met afschuwelijk verwrongen ideeën over wie God eigenlijk wel is! Dat zijn de menselijke gedachten over God: verwrongen ideeën! Goden vragen offers. Het brandoffer, in heel de oude wereld bekend, is het offer van je geheel, je alles. Met vaak het besef erbij, dat het bloed, dat vloeit, het leven dat wordt uitgegoten, voldoening is voor de zonde. U ziet wel: een vertékend beeld. Met daarin toch nog het besef, dat God op alles recht heeft. En het besef, dat je leven gemoeid is met je schulden.

Iemand zegt misschien: maar Abraham geloofde in de HÉRE. Had zegeningen van Hem ontvangen, een verbond, een kind der belofte. Kende de Almachtige, de Heilige. Allemaal waar. Maar hoe goed kende deze man uit het Tweestromenland die ware God nu? Was hij al af van alle misverstand? Kende hij God al als de levende, de God van liefde en vergeving, de Redder? Moeten we niet zeggen, dat de bijbel

toont, hoe God zich aan Abraham pas geleidelijk aan bekendmaakt? Dat zijn openbaring de Godsvoorstellingen uiteenrafelt? Dat Hij hem leert van stap tot stap? Mág ik misschien zelfs zeggen van God met Abraham: God leerde hem éerst geloof: de reis naar het onbekende. Dán: hoop: het wachten op de beloofde zoon. Maar hier pas liefde: en dan wel, dat God zelf liefde is? Léert God hier niet Abraham en alle mensen met al hun eigen Godsideeën eindelijk de wáárheid?!

Want zeg niet: zoiets kom je in onze beschaving niet meer tegen. Ik geloof er niets van. Waarvoor brengt een mens, die Abrahams God niet kent, zijn kind in de wereld? Een goed leven, een goede carrière, een welbesteed leven? En worden dan vervolgens al die dingen niet als goden aanbeden? Goed, zonder altaar en zonder gebogen knieën! Maar dan toch wél in de stijl van: voor wat hoort wat. Aan die machten moet je geven: inzet, persoon, kind. Want zó zijn afgoden, of je ze zo noemt of niet! Ze vragen totale inzet en je moet maar hopen, dat het loont.

Dat wereldtje, waar Abram uitkwam, was in feite knettermodern. Al waren de vromen anders. Dít is de afgodendienst: eerst betalen, veel, alles misschien. Jezelf totaal ervoor inzetten. Je kinderen eraan wijden en wagen! En dan misschien halen! Maar God leert Abraham, zijn vriend, dat Hij zo helemaal niet is. Dat Hij juist anders is: de God van liefde, de God, die zelf geeft om niet! En die je alleen maar voor die liefde vordert!

(wordt vervolgd)

In dit nummer:

Pagina 299

Ds K. B. Holwerda,
„Abraham ontdekt de God van ons leven” (1)

Pagina 300

Ds H. Smit,
„Buitenverbanders” en
„Verontrusten”

Pagina 301

Drs B. Kristensen,
Wat is Sensitivity-
Training?

Pagina 302

D. W. L. Milo,
Dorpspraat

Pagina 304

M. de Klijn,
Literatuur en beeldende
kunst in de christelijke
traditie

Pagina 305

Prof. C. Veenhof,
Persschouw

„BUITENVERBANDERS” en „VERONTRUSTEN”

Kort geleden las ik een artikel, waarin één van de meest voor-aanstaande „verontrusten” tot vrijmaking opriep. Maar over de wijze van vrijmaking wilde hij geen misverstand laten bestaan. Met nadruk werd een overgang naar de „buiten-verband-kerken” afgeraden!

In ons blad is onlangs geschreven over de „verontrusten” in de Gereformeerde Kerken. Naast waardering, begrip en verwantschapsbesef kwam toch ook diepgaande kritiek naar voren — een kritiek die overigens ook zelf weer voorwerp van kritiek werd (Nrs. 31, 34, 35 van de lopende jaargang).

In de verhouding tussen „buitenverbanders” en „verontrusten” zit kennelijk iets van een „Ja... maar”, waarbij nu eens het „ja” en dan weer het „maar” de klemtoon krijgt. Met recht kan men spreken van een gekompliceerde verhouding! Dat dient eenvoudig erkend te worden, al zit er iets verdrietigs in. Waar komen de komplikaties eigenlijk vandaan?

■ Tweeërlei „achterland”

Wat is de achtergrond van de „buitenverbanders”?

De tijd, die aan de kerkelijke breuk voorafging, leeft in mijn herinnering voort als een tijd van opdringend confessionalisme. De „pendelbeweging” — van de Schrift naar de belijdenis, van de belijdenis terug naar de Schrift — was eigenlijk stopgezet. Men kwam niet meer op een gezonde manier van het evangelie naar de belijdenis toe. Men stelde — omgekeerd — niet meer in het licht hoe de belijdenis in het evangelie wortelt. De letter van de belijdenis moest om zo te zeggen zijn eigen gewicht gaan dragen en werd een ding-op-zichzelf. „Belijdenistrouw” werd een motto, waarin zich een stalen greep op het kerkelijk leven paarde aan een geestelijke bloedarmoede. Als we voor één ding bang geworden zijn, dan is het wel voor het motto, voor het formalisme, voor het stukvriezen van de verbindingslijnen tussen het levende Woord en de confessie!

We begeren een gezonde confessionaleiteit, een gezonde belijdenistrouw, die niet meer verstart tot een levenloos motto maar gepaard gaat en samenvalt met een

Kerkelijk Leven

werkelijk leven uit de Schriften! Laat me hier direkt aan toevoegen, dat ik ervan overtuigd ben, dat het werkelijke leven uit de Schriften in de „binnenverband-kerken” zeer veel gevonden wordt. Dankzij het Woord van God. Maar... **ondanks** de boven kort aangeduide kerkelijke koers!

De achtergrond van de „verontrusten” is een heel andere, zoals uit al hun geschriften en redevoeringen blijkt. Zij zijn van overtuiging, dat in hun kerkelijke gemeenschap de belijdenis alle werkelijke gelding verloren heeft, ook al is het op papier anders. Zij klagen erover, dat de trouw aan de belijdenis geen werkelijke inhoud meer heeft. Zij lijden onder wat ze ervaren als een uiterste onduidelijkheid, waarin men van de ander niet meer weet wat hij nu gelooft en waarmee hij nu eigenlijk instemt.

Als er één ding is waarvoor zij bang geworden zijn, dan is het wel voor vaagheid en onduidelijkheid ten aanzien van de belijdenis, voor een „ja” dat nooit zonder reserve is, voor een instemming die met bestrijding gepaard blijkt te kunnen gaan! Zij begeren een ongereserveerd „ja”, een binding-zonder-voorbehoud, een confessionele trouw zonder vertogen, direkt en eenvoudig!

■ Tweeërlei „voorland”

Achter „voorland” heb ik een vraagteken gezet. Het gaat me niet om een toekomstvoorspelling, maar om de vraag hoe wij geneigd zijn die toekomst te zien. De toekomst van de **ander!** Wat is het voorland van de „buitenverbanders” in de ogen van de „verontrusten”? En omgekeerd! Het eigenaardige is, dat wij van weerskanten(!) het **eigen** „achterland” beschouwen als het „voorland” van de **ander!**

Wanneer de „buitenverbanders” zeggen, dat zij voor een gezonde belijdenistrouw zijn, maar tegen een verstarring van die trouw tot een levenloos motto, dan fronsen de „verontrusten” de wenkbrau-

wen. Zullen de „buitenverbanders” werkelijk in staat blijken dat subtiele onderscheid waar te maken? Zal hun bezwaar tegen het confessionalisme tenslotte niet de belijdenis zelf gaan bestrijken? Zal iemand, die tot confessionele trouw oproept, niet spoedig voor confessionalist worden uitgemakt? Is de verwerping van de belijdenis in de historie niet meermalen met een voorgewend bezwaar tegen formalisme en confessionalisme begonnen? Zal men niet uitkomen in dat maar al te bekende gebied van vaagheid en onduidelijkheid, van een „ja” dat nooit zonder reserve is, van een instemming die toch ook weer met bestrijding gepaard kan gaan?

Wanneer de „verontrusten” zeggen, dat zij voor een duidelijke, ongereserveerde en ondubbelzinnige instemming met de belijdenis zijn, dan komt er iets van vrees over de „buitenverbanders”. Zullen de „verontrusten” na al hun strijd het „ja” op de confessie niet gaan beschouwen als de haven van de rust, als het einde van alle beweging? Zullen zij niet de moed missen, na alles wat zij hebben ondervonden, om de pendelbeweging van de Schrift naar de belijdenis, van de belijdenis naar de Schrift — met alle „risiko” van „nieuwe dingen” (Matth. 13:52) — aan de gang te houden? Zal de verstarring in het formele hen niet gaan bedreigen als een bedrieglijke oase na al de strijd?

Zal men niet uitkomen in dat maar al te bekende gebied van het formalisme en van het motto, van een veiligheid die in werkelijkheid bewegingloosheid is?

Ik geloof, dat we hier één van de belangrijkste oorzaken van het gekompliceerde van de onderlinge verhouding te pakken hebben. De visie op de ander is merkwaardig samengesteld: Twee mensen op een kruispunt — ze zijn dichtbij elkaar, ze herkennen elkaar, ze groeten elkaar en... ze passeren elkaar!

■ Onderlinge dienst

„Waar komen ze nog eens terecht?” — een vraag die zowel ten aanzien van de „buitenverbanders” als ten aanzien van de „verontrusten” wordt gesteld. Men ziet beide groepen als groepen-in-beweging. Hoe moeten zulke groepen elkaar benaderen? Ik zou zeggen: **sympathiek-kritisch** — met een serieuze nadruk op **beide** bestanddelen. We hebben allebei in ons „achterland” een sombere schat van met schade en schande verkregen ervaring. Daarmee hebben we, geloof ik, de ander te dienen. Opdat het „voorland” iets anders mag worden

BIJBELSE RAADGEVINGEN

Besef hebben van onze onwaardigheid

Niet verdiend hebben of waardig zijn. Hoe vaak heb ik vrome kinderen van God dat niet horen zeggen als ze in ootmoedig gebed hun noden de HERE hadden voorgelegd?

Zij wisten dat ze met vrijmoedigheid mochten toegaan tot de troon der genade om hulp of gunst te begeren. Maar ze leefden in het besef van eigen onwaardigheid. Ze kenden zichzelf als alles-verbeurdhebbende-zondaars. God moest ze in Christus verwaardigen. Zó konden ze alleen voor Gods aangezicht verschijnen. Verwaardigen. Dat wil zeggen: waardig achten.

Dit woord komen wij telkens weer in onze Bijbel tegen. Het spreekt van genade om niet, van soeverein welbehagen, van eer en rijkdom en positie die ons in en door Christus ten deel valt.

Zo worden mensen, die zich niet waardig achten om zelf tot Jezus te komen, verwaardigd tot een zeer groot geloof (Lukas 7:7, 9). Zo worden kinderen des doods tot kinderen der opstanding en verwaardigd de toekomstige eeuw te verwerven en de opstanding uit de doden (Lukas 20:35). Ze worden vermaand om te waken en te bidden, dat zij waardig geacht worden om de grote verdrukking welke aanstaande is te ontvlieden (Lukas 21:36).

Als de afvallige kerk de rechtvaardigen vervolgt, worden zij evenals de apostelen waardig geacht om smaadheid te lijden. Ze worden dan waardig geacht het Koninkrijk Gods, waarvoor ze hier moeten lijden (2 Thess. 1:5). Heidenen komen tot het geloof in Christus en worden door God waardig geacht der roeping uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht (2 Thess. 1:11).

Als wij Gods genade erkennen in het feit dat wij kinderen van God mogen zijn, dan houden onze grote woorden op. Dan spreken wij ootmoedig tot de HERE: Wie ben ik en wat zijn onze kinderen en wat zijn onze broeders en zusters, dat wij in uw verbondsgemeenschap werden opgenomen.

Bilthoven.

B. Telder

dan wij veelal vrezen. De „verontrusten” zijn niet immuun voor verstarring. En de „buitenverbanders”? Ach, zijn wij automatisch gewapend tegen de overgang van vrijheid in bandeloosheid? Onderscheiden wij vanzelf wel helder de vijandschap tegen het confessionalisme en de vijandschap tegen de belijdenis? Is de dreiging van sluipende overgangen van het goede naar het verkeerde zo irreal? Kunnen de „verontrusten” ons óók niet iets leren? Alleen maar kritiek — het zou louter bitterheid zijn. Alleen maar sympathie — het zou louter suikergoed en marsepein zijn — slecht voor de „lijn” in het leven van de ander en van onszelf.

Ware vriendschap heeft als kenmerk, dat men de ander zijn feilen toont en dat men de ander dezelfde dienstverlening toestaat!

Wat is Sensitivity-Training?

Letterlijk betekent de naam 'gevoelgheidsoefening', waarmee gezegd wil worden: het oefenen van onze gevoeligheid voor wat er leeft in mijzelf en in mijn medemens.

Allereerst twee inleidende punten: Waarom verdient Sensitivity-training (ST) onze aandacht,

1. ST wordt op **tal van wijzen**, als variaties op eenzelfde thema (ontmoetingsgroep, trainingsgroep, basisgroep, encounter, Gestalt, etc.), op **tal van gebieden** in de maatschappij toegepast (bedrijven, kerken, onderwijsinstellingen, ziekenhuizen, vormingscentra, etc.). Naar ruwe schatting is 5% (??) van de Nederlandse bevolking met de een of andere vorm van ST in aanraking gekomen.
2. ST is niet zonder gevaren. Op het terrein van menselijke relaties heerst een grote nood, er is vooral veel eenzaamheid, en ST tracht daar een oplossing voor te bieden. Begrijpelijk dat velen wild enthousiast raken, wanneer er op het eerste gezicht fantastische resultaten worden geboekt. Juist dan is voorzichtigheid echter geboden. „Toets alle dingen en behoudt het goede”.

Langzamerhand is in de achterliggende jaren het besef tot ons doorgedrongen, dat er iets mis is met de mens, dat menselijke relaties slecht tieren, dat er in essentiële vrijheden beknot is en dat menselijkheid en leefbaarheid soms ver te zoeken zijn. De eenzijdigheid waarmee in deze wereld op technische en rationalistische wijze is huisgehouden blijkt op vele punten nadelig te zijn voor mens en intermenselijke relaties. Zoals de natuur tekort is gedaan, zo is ook de mens tekort gedaan, door de somtijds willekeurige wijze waarop gestreefd werd naar beheersing en ontplooiing. Er is een leemte gevallen en deze leemte trachten we door sensitivity-training op te vullen. Laten we in het kort een viertal punten op een rijtje zetten, om nog iets scherper de nood, die er heerst te kunnen zien. Misschien, zal iemand opmerken, is de nood, waarover jullie hier spreken, de nood op het gebied van menselijke relaties, eigenlijk al zo oud als de wereld en geenszins karakteristiek voor de tweede helft van de 20ste eeuw. Maar als we letten op een aantal structurele ontwikkelingen, die zich na de industriële revolutie in versneld tempo hebben afgetekend, en daarna ons bezinnen op veranderingen in het denken van de mens, dan zullen we waarschijnlijk moeten toegeven, dat de nood op het gebied van mens en menselijke relaties in onze tijd toch zeker van aparte aard is.

1. Daar is eerst de schaalvergroting, die op allerlei gebied een kritieke grens heeft overschreden. Zoudt U zich dat kunnen indenken, een gezin van vijftig personen? Natuurlijk een belachelijke voorstelling. Maar een school van 1000 leerlingen, of een bedrijf met 10.000 werkkrachten klinkt ons niet vreemd in de oren, terwijl onze voorouders bij de gedachte alleen al zouden rillen. De vraag, die wij, moderne mensen moeten stellen, is of dergelijke, omvangrijke instellingen wel zo gezond zijn.

Iedere organisatie kan zonder moeilijkheid een eind uitgroeien maar er komt een moment dat geleidelijk aan de overzichtelijkheid van geheel en delen zich aan het menselijk oog onttrekt. Aan de

onderkant staat de enkeling, die de dreiging voelt in een 'massa' te zullen ondergaan en die een zeer natuurlijke relatie vertoont door houvast in een klein deelgroepje te zoeken. Aan de bovenkant staat de bestuurder of een bestuursapparaat, dat het levende contact met menselijke personen aan de onderzijde verloren heeft, maar middels formele organisatie-technieken de deelgroepen of afdelingen tracht te sturen en te beheersen. Hoe strakker de organisatie, hoe minder de enkeling in zijn deelgroepje heeft in te brengen, hoe minder naar hem geluisterd wordt, hoe minder hij kan meesturen. Hoe formeler de organisatie, hoe moeilijker het voor de enkeling is om echt menselijk contact te vinden. Uit het oogpunt van zekerheid en veiligheid, van doelmatigheid en economisch nut, vinden juist deze twee ontwikkelingen plaats: de structuur van de organisatie wordt steeds strakker aangetrokken uit vrees dat de zaak anders uit de hand loopt; de formalisatie ook van menselijke betrekkingen, wordt al verder doorgevoerd ten behoeve van een fraaiere stroomlijning en hogere doelmatigheid. Misschien mogen we er even tussendoor opmerken, dat de vermeende noodzaak van groei en schaalvergroting, weinig ter discussie wordt gesteld.

Het gevolg is dat de enkeling zich zowel machteloos voelt, als ook een nummer in een formele structuur. Martin Buber spreekt in dit verband over de eenzijdigheid van onpersoonlijke en zakelijke relaties, waardoor de warme, menselijke 'ik-jij'-relatie in verdrukking is geraakt. Op velerlei gebied worden we met deze eenzijdigheid geconfronteerd: in bedrijven en fabrieken, op scholen en kantoren, tot zelfs clubs en kerken toe. Schaalvergroting en formele organisatiestructuren schijnen onafwendbaar te zijn. Het is de keerzijde van de medaille waar de sensitivity-trainers hun aandacht op hebben gericht.

2. Denken we vervolgens aan de beweeglijkheid van mensen en samenleving. In alle opzichten is de beweeglijkheid, of mobiliteit, toegenomen. Mensen verhuizen dikwijls, stijgen en dalen op de maatschappelijke ladder, promoveren, veranderen van beroep, van

vriendenkring, van geloof en politieke overtuiging. In vele andere samenlevingen liggen deze dingen muurvast, maar onze samenleving kan met een bruisende en kolkende stroom vergeleken worden. Aan de ene kant zijn we daar trots op, zó immers liggen voor de meesten vele kansen voor het grijpen, maar anderzijds moeten we ook beseffen welke nadelen aan deze beweeglijkheid verbonden zijn. Eén van die nadelen is dat onze persoonlijke identiteit niet gemakkelijk die vastheid vindt die ze nodig heeft.

Onze identiteit wordt vooral gevormd in de omgang met mensen. Wanneer die mensen telkens weer anderen zijn, waarmee nieuwe en andersoortige relaties moet worden opgebouwd, dan vindt de persoonlijke groei slechts moeizaam een vaste vorm en is ons identiteitsgevoel weinig stabiel. Vrienden, collega's, burens en kennissen doemen op in ons leven en verdwijnen weer. Dit vraagt van ons een groot aanpassingsvermogen. Meestal blijven kortstondige relaties betrekkelijk oppervlakkig, waardoor wij dikwijls naar diepgang snakken. Afscheid nemen is schering en inslag geworden. In een zeker opzicht is het maar gelukkig dat deze talloze relaties oppervlakkig blijven, want stel je voor dat ze allemaal diep en intensief waren, dan zou onze herinnering volgestopt zitten en de tijd om ze te onderhouden zou ons ten enenmale ontbreken.

Trouw zijn aan elkaar is nu niet langer onze grootste deugd. Diepgang in menselijke relaties niet langer ons grootste vermogen. De vraag naar onze identiteit, de vraag naar 'wie ik eigenlijk ben', die zo nauw samenhangt met onze omgang met medemensen, komt weinig aan bod. Toch zal eens deze vraag zich in ieders leven aanmelden.

3. Een derde kenmerk van onze samenleving, dat voor het onderwerp van belang is, is de kompetitiesfeer, waarin gewerkt en geleerd wordt. Kinderen worden van jongs af aan gevraagd hun uiterste best te doen om hoge cijfers te halen, om een zo goed mogelijke opleiding te volgen, om een beroep te kiezen dat hoog staat aangeschreven, om regelmatig te promoveren en om een stevig salaris te bemachtigen. Men kan het ook zo formuleren: het ambitienivo ligt hoog. Op zichzelf is het een goede zaak dat armen uit de mouwen worden gestoken en dat hard wordt gewerkt. Maar hoe licht worden niet, ook op dit gebied, grenzen overschreden, en krijgt de aanmoediging om het uiterste te bereiken een ondertoon van hardheid, zodat van elbogenwerk moet worden gesproken. Veel meer dan bijvoorbeeld onze middeleeuwse voorouders, zijn wij met deze competitiegeest behept, waardoor wij soms geforceerd worden op onze tenen te staan om toch vooral aan de hooggespannen verwachtingen te voldoen.

De psychologische keerzijde van de medaille is de „faalangst". O wee, als ons streven mislukt, als we falen en een toontje lager moeten gaan zingen, dan krijgt ons identiteitsgevoel een schok en moet het lang gekoesterde ideaalbeeld dat ons voor ogen stond worden gewijzigd. Degenen die sensitivity-training hebben ont-

wikkeld, hebben juist dit probleem steeds goed onderkend en zijn zich bewust geweest van het feit dat velen een ongezonde kramphouding hebben aangenomen om een te hoog plafond te bereiken. Velen hebben een weinig realistisch zelfbeeld en diep in hun hart suddert een onrust en een gevoel van onbehagen. Het ons zo dierbare thema van de zelfrealisatie is dan op een foutieve wijze uitgewerkt en oefent een ongezonde psychologische druk uit.

4. Het laatste punt dat we hier willen noemen, hoewel dit rijtje nog wel met diverse punten zou zijn aan te vullen, is de eenzijdige benadrukking van het 'verstandelijke' in het leven, waardoor andere aspecten als gevoel, verantwoordelijkheid en overtuiging relatief veronachtzaamd worden. Opleidingsinstellingen en scholen trachten in korte tijd zoveel mogelijk kennis over te dragen, terwijl aan bijvoorbeeld expressie en sport een ondergeschikte plaats in het leerplan is toebedeeld. Tekenend wordt op de meeste scholen slechts voor half aangezien en muziek ontbreekt vaak geheel op het lesrooster. Godsdienst en vorming, zo deze vakken worden gegeven, delen hetzelfde lot als tekenen, al is een duidelijke verbetering ten aanzien van dit laatste vak te bespeuren. Met een diploma op zak voelen wij ons sterk en tot allerlei werk in staat.

Later op het werk, wordt een overeenkomstig belang gehecht aan kennis en aan een nuttig meefunktioneren in de organisatie, wat meestal neerkomt op hoge produktiviteit en stipte uitvoering van de toegewezen taak. Weliswaar is de aandacht voor persoonlijke relaties in het werk na de oorlog in tal van bedrijven toegenomen, maar dan toch meestal ondergeschikt gesteld aan het formele doel van de organisatie. De enkeling en zijn persoonlijke groei bleef men binnen organisaties zien als een funktionaris. Natuurlijk spreekt het vanzelf dat bijvoorbeeld een bedrijf altijd in de eerste plaats economisch gekwalificeerd is, maar wanneer naast dat economische aspect niet ook het sociale aspect een integraal onderdeel van de organisatie uitmaakt, gaat de schoen hier of daar wringen.

De kern van het probleem is vermoedelijk dat wij noch de gelegenheid hebben, noch de handigheid om waarden, gevoelens en overtuigingen die stem in ons werk en onze opleiding te geven die ze behoren te hebben. Te vaak gaapt er een kloof tussen ons werk en onze kennis aan de ene kant en ons gevoel en onze overtuiging aan de andere kant. Overbrugging van deze kloof zou als een noodzaak moeten worden gevoeld, omdat de eenheid en integriteit van de mens hier op het spel staat. Tijdens 'sensitivity-training' worden veel mensen zich van de aanwezigheid van een dergelijke kloof bewust en zoeken zij deze te overbruggen. Dat is een strikt persoonlijke aangelegenheid, want steeds worden gevoelens en overtuigingen met anderen gedeeld en in de omgang met elkaar gevormd en gezuiverd.

Laten we, alvorens verder te gaan, in het kort rekapitulieren

(Vervolg op pag. 302 - onderaan)

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

DORPSPRAAT

Hoe het met onze vriend Gart gaat — wordt me nog al eens gevraagd. Door lezers van dit goede blad, die hem uit onze kolommen kennen. Wel, bepaald niet onaardig, mag ik zeggen. Hij hoopt eind van het jaar tachtig te worden astGodblijft. De beste jaren zijn dus al wel geweest, meent hij. Maar hij mag niet mopperen, zegt hij; en als het wel mocht deed hij het nóg niet. Mopperen heeft hij nooit geleerd. Dat acht hij een verschijnsel van de moderne generatie. Die mensen van vandaag hebben geen ontberingen gekend en kunnen nergens tegen. Ze hebben van alles: radio, auto, televisie en al die gedingsigheden meer, maar tevreden — ho maar. Dat trouwt maar en loopt even hard weer van mekaar: net blikken keteltjes, meteen koud als ze van 't vuur af zijn.

Gart is nog wel ziek geweest, deze zomer, gezond ziek. Hij zou op doktersbevel halve dagen werken, om wat kalmer aan te doen. En daar houdt hij zich wel aan: halve dagen werken. Maar dikwijls gaan er twee halve dagen in een hele dag. En daar was hij op een namiddag bij de meester even de haag wezen knippen — toe maar. Gart is niet groot, de haag wel. Hij had van de meestersvrouw een keukenstoel geleend, was daar op gaan staan en toen kon hij ook de bovenkant knippen. Totdat de stoel zijdelings wegzakte in de zwarte aarde en Gart tegen de grond ging. Asjeblijf — de pols gebroken! De rechterpols nog wel. Zei z'n moeder vroeger al niet, dat de kruik zó lang te water ging...? Nu zag hij, dat ze toch gelijk had gehad. Nog nooit van een keukenstoel gevallen en de eerste de beste keer — een pols gebroken.

De dokter had het gauw gerepareerd. Maar toen het gips er af kwam, stond zijn hand scheef. Geen mooi gezicht, vond Gart, maar het moest nu zijn tijd maar uittienen. Vandaar. Nu werkt hij echt halve dagen, een per dag en alleen op adressen, waar hij graag komt.

Hij werkt trouwens niet meer met die jongemannenkracht. En we ontzien onze beste vriend ook terdege. Er wordt dus wat meer gebabbeld, wat meer koffiepauze gehouden. En Gart vertelt wel. Dorpspraak.

Van die weduwe, waar hij het gazon maaide en die zo vreselijk kon huilen. Hij had haar precies gezegd waar het op stond: „ja meid”, had hij gezegd, „ik kan je ook niet helpen”. — En dan het grote gezin, waar 't vorig jaar geen kindje was gekomen; maar nu was er een gezonde tweeling, dus dat was ook weer in orde.

Met die kwasi-vrome ouderling had Gart al weer woorden gehad. „Foei toch, Gart, en waarom dan wel?” Wel, die had Gart gevraagd, hoe hem de preek van de nieuwe schoolmeester was gekomen. Gart had gezegd: de preek was goed, maar hij duurde zeker een kwartier te lang. Als hij klaar was moest de meester amen zeggen en niet alsmaar herhalen. De ouderling was verschoten van kleur: Gart durfde wel heel wat op zijn ziel te laden, vond hij. Maar Gart verwees hem naar de krant: daar stond juist deze week in, dat de kerkdiensten zeker zes tot zeven kwartier moesten duren — anders hadden de vrouwen er de moeite van het mutsen-plooien niet voor over.

Deze week had Gart met Kees staan praten; ja Kees, van Kees en Griet. Komt daar een slee langs. Met heer en dame. Raampje gaat open. Zegt die meneer: „ik moet naar Emst”. Zegt Gart: „dat moet jij weten, meneer, maar ik ga niet mee”. Zegt die meneer: „ik moet naar Emst!”. Zegt Gart: „nou, doe dat dan meneer!”. Begint die mevrouw te schateren en gilt: „vraag de weg dan, sufferd”. Zegt die meneer: „ja, de weg, hoe kom ik in Emst?” — „Nou zeg dat dan” had Gart gezegd: „je auto staat al in de richting en als je Gortel maar rechts laat liggen kom je vanzelf in Emst”. Zo, die waren naar Emst en Kees had het in de broek gedaan van het lachen; wat is Kees nou gewend? Maar zulke mensen menen, dat ze die boerenkereltjes zó wel kunnen bestellen!

—o—

Terwijl hij in de keuken vertelt, komt de schoorsteenveger aan de achterdeur. De beide hondjes, Babs en Noortje, vliegen tegen de deur op, de haren overeind. Gart zal de man wel even binnenlaten. Maar die houdt de deur met zijn klomp tegen en piept angstig: „dat lijkt me een gevaarlijk hondje, niet?” — „Dat grijze ding, ja”, zegt Gart bemoeid, „dat is een heel ondeugend kreng. Er hangen hier al verscheidene vellen, die hij leeggevreten heeft.” Gart neemt Noortje onder de arm en de schoorsteenveger daalt angstig naar de verwarmingskelder af. „Wat is zo'n grote kerel ook pepsimistisch”, knort hij; „daar heb ik nou echt geen beklag mee”.

En hij vertelt van vroeger. Van Aart Floep, het gemeenteraadslid, heeft meneer die nog gekend? Ja, die had officieel een andere naam, maar hij heette algemeen Floep, omdat hij net zo vlug van kerk veranderde als van politieke partij. Een nieuwe burgemeester had hem per abuis meneer Floep genoemd.

en de balans opmaken. Schaalvergroting en massifikatie geven de enkeling een machteloos gevoel, soms voelt hij zich zelfs verveerd en tot een nummer gereduceerd. Menselijke relaties blijven te dikwijls steken in het zakelijke en funktionele. Door zijn beweeglijkheid is de moderne mens in zijn identiteitsgevoel kwetsbaar geworden, en kost het hem moeite om een duurzame en diepgaande relatie op te bouwen. De kompetitiesfeer waarin hij ademt vertekent zijn zelfbeeld tot een ideaalbeeld dat met veel inspanning toch maar ten dele gerealiseerd wordt. Faalangst maakt hem in de menselijke omgang krampachtig en onnatuurlijk. Gevoelens en overtuigingen tenslotte, zijn apart gezet en in de privésfeer, en kunnen daardoor hun heilzame werking niet uitoefenen midden in het dagelijks leven. Een viervoudige leemte is ontstaan. Het oogmerk van sensitivity-training is om deze leemte op te vullen.

Welnu, ST wil ons konfronteren met ons ware ik en met de ander. Voorop staat dat eerlijkheid het langst duurt, en dat alleen de mens, die eerlijk is tegenover zichzelf en zijn medemens, zich zal kunnen ontplooien. Het gaat de voorstanders van ST om de menselijke ontplooiing (dat moeten we even vasthouden), en om het beter functioneren van menselijke relaties.

(wordt vervolgd)

M. DE KLIJN — AMSTERDAM

Literatuur en beeldende kunst in de christelijke traditie

■ Literatuur

De hoge plaats die Calvin de muziek toekent binnen de christelijke gemeente valt niet ten deel aan de literatuur en de beeldende kunst. Het onderscheid tussen profane (op de wereld betrekking hebbende) literatuur en geheiligde (op God betrekking hebbende) literatuur spitst Calvin echter minder toe aan men zou vermoeden. Het is opvallend dat Calvin een humanistisch schrijver als Rabelais om zijn grappen echt kan waarderen. Alleen bedoeld anti-religieuze en antigoddelijke kolder wijst hij af. Behalve dat Calvin's gedegen klassieke opleiding hier ongetwijfeld zal meespelen, is datgene waardoor Calvin in de literatuur wordt geraakt de kracht en de expressie van de gedachte. Het spreekt haast vanzelf dat de Heilige Schrift zelf voor Calvin de inspiratiebron is geweest, tot zijn schrijfstijl toe. In navolging van de Heilige Schrift behoort goede literatuur zich dan ook in dienst te stellen van God. Algemene criteria voor het schrijven zijn eenvoud en oprechtheid.

Vorm en inhoud moeten volkomen op elkaar zijn afgestemd, waarbij de gedachte zo rijk maar tegelijkertijd zo sober mogelijk zijn expressieve vorm dient te kiezen.

Dit betekent in de eerste plaats dat er veel in weinig woorden gezegd dient te worden. Verder, dat de gedachte vanwege haar inhoud schoon is en niet vanwege haar versieren, haar vorm; met andere woorden de vorm is secundair.

Aan de gedachte zelf moet eigenlijk al het „overtollige” worden opgeofferd, inclusief de persoonlijkheid van de schrijver en zijn fantasie. Wanneer de schrijver zichzelf nederig wegcijfert, komt dit namelijk ten goede aan de uitbeelding van zijn onderwerp. Deze „trouw aan het object” is een stijlprincipe dat men in de renaissance trouwens vaker aantreft.

De inhoud van de gedachte wint aan rijkdom wanneer de expressie sober wordt gehouden. Calvin denkt hierbij aan het Johannes-evangelie, waarin geen spoor van ijdele retoriek wordt gevonden,

maar waarin de schrijver geheel instrument in Gods hand is geworden. Het inzicht dat God schenkt wordt rechtstreeks doorgegeven, zonder tussenkomst van de subjectieve mens.

De heldere visie, inzicht in het heilige, profetie is echter voorbehouden voor de uitverkorenen. Het is mogelijk, maar niet geheel aantoonbaar, dat Calvin hier heeft gedacht aan de christenschrijver. Het betekent dat de schrijver ook een profetische taak terwille van Gods Koninkrijk heeft te vervullen. Zijn werk wordt dan met name voor de christelijke gemeente van groot belang. Calvin heeft dit echter nergens uitdrukkelijk zo vermeld.

■ Beeldende kunst

Wat de beeldende kunst betreft is het 11e hoofdstuk van Calvin's Institutie van groot belang. Dit gehele hoofdstuk dat bestaat uit 16 paragrafen, staat in het teken van de beeldendienst en de afgoderij die daarmee verband houdt. Byzantium en de vroegchristelijke kerkvaders hebben op grond van de incarnatie — het

En hij vertelt van de zomeravonden, vroeger. Als de bosbessentijd voorbij was, ging hij vaak met de gasten het bos in, naar wild kijken. Nu ja, dat lukte wel eens niet en dan moest hij het gezelschap een verhaal of „lagende” vertellen of zo. Om ze zoet te houden. Een van zijn beste verhalen ging over keizer Franz Joseph. Die had net een deserteur ter dood veroordeeld, toen een jong meisje gratie voor haar vriend kwam smeken. De keizer had haar een raadsel voorgelegd; als ze dat op rijm kon beantwoorden, zou haar deserteur gratie krijgen. Het raadsel luidde:

Zeg mij: wat is een koning, een koning zonder land?
Zeg mij: wat is het water, het water zonder zand?
Zeg mij: wat is een sleutel, die op elk slotje past?
Zeg mij: wat is een spiegel, een spiegel zonder glas?

En volgens Gart had het meisje prompt geantwoord:

Een koning op een kaart, dat is een koning zonder land;
het water in mijn ogen, dat is water zonder zand;
het geld, dat is een sleutel, die op elk slotje past;
een hart vol ware liefde, dat is 'n spiegel zonder glas!

En natuurlijk had de deserteur gratie gekregen. Gart gelooft nog aan zoete romantiek. Waarom niet?

—o—

Maar nu moet Gart ons vertellen, hoe zijn relatie is tot Aart van Ruler. Ja ook zijn buurman Aart — maar vooral zijn relatie tot de pas overleden hoogleraar. En dan komt het verhaal, langzaam en nadenkend, maar nauwkeurig.

Waar nou die jonge Aart van Ruler woont, op de Booneberg, daar woonde vroeger Aart's grootvader, Berend Boone. Vandaar dat die berg Booneberg heet. Toen Berend zou trouwen haalde hij zijn stoelen nog uit Deventer — ja lopende, met de kruiwagen! En de vrouw van Berend — die was hij vergeten. Nu, Berend had een dochter gehad, dat was zoveel als Geertje Boone, en die Geertje was getrouwd met Gerrit van Ruler. Hun zoon Aart woont dus nu op de Booneberg en zijn kampeerbedrijf heet nu Beans Hill. Zodoende.

En waar die Gerrit van Ruler vandaan kwam? Nou, geen vijfhonderd meter verder, in de bocht van 't dorp, had de oude Aart van Ruler gewoond. Een erg vrome man, hij was gemeentearbeider geweest. Zijn schaapskooi staat daar nog altijd, tegen het Karkenhul aan. Aart was getrouwd geweest met Niesje van den Brink. Ze gewonnen zonen en dochteren, die twee. Behalve Gerrit, die dus met Geertje Boone was getrouwd, hadden ze ook nog een Willem en een Hendrik gehad; die waren naar Indië gegaan. Dan een dochter Johanna Hendrika, die was

met ene Panhuis getrouwd geweest. Dan had je nog een zoon Jochem van Ruler, die was met Gart's zuster Gerritje gehuwd geweest; meeneer kent haar wel, die dikke schommel, die op haar oude dag nog hertrouwd is. En de zoon Dirk van Ruler was als bakkersknecht naar Apeldoorn getrokken. Die had daar een zoon Aart gehad, die prefester was geworden. Jawel, net als Wisse was ook prefester Aart achter de bakkerskar begonnen: zo leerde je brood uitdelen. Maar de prefester moest dus tante zeggen tegen Gart's zuster Gerritje; zo zat dat.

—o—

Gart heeft na de boerderijbrand, waar nu de Gloeiende Gerrit staat, opdracht gekregen het puin te ruimen en weg te laten brengen. Daar vond hij wat ijzeren spullen tussen, die hij heeft mogen houden. En laat daar nu een ouderwetse blaaspijp tussen zitten, die niemand vandaag zou herkennen — als hij hem vroeger niet zelf had gebruikt. Gart heeft hem vroeger gekend, de bloaspupe. Je hield het onder eind in het vuur en blies in het boven eind, om de haard op te jagen. En brandde die lekker, dan hing je de blaaspijp aan een haak op. Als HKH de bloaspuip hebben wil, voor bij de haard, dan moet ze hem schuren en poetsen met kachelpotlood. „Dank je wel, Gart, maar wat gaat me dat kosten?” — „Een vriendelijk gezicht”, zegt Gart, „dat is mijn doorde weekse tarief”.

Hij kent nog een oud versje over de blaaspijp:

Wat heur ik doar? 't Is net of ze doar buten
hard an et sloan bint op de ruten!
Doar hê' je 't weer, et wordt niet better,
en wat is dèt noe veur gekletter?

Ze houwt er met een hamer op
gunst, noe schoeven ze 't roam al op
met de stopverf bint z' an 't stèkken,
om al de ruten eruut te brèken.

Ik zie geen broodmes, ook gien hiepe *)
ho wacht, doar hangt de bloazepiepe...

Maar nu zit hij zijn tijd te verkletsen, verdikke. Zonde van zo'n mooie dag, met vorst op til. Van elke dag moet Gart straks renschap afleggen, zegt hij. En van elk ondoordacht woord ook! schrikt hij. Toch blijven zijn ogen lachen.

Daarom gaat hij spooi'n: met de spade de dahlia-knollen boven halen. Er zou toch vorst komen? En liggen de labels al klaar? Hij legt ze wel gesorteerd in de kelder: jongens bij jongens en meisjes bij meisjes.

*) Hiepe = hakmes.

Woord van God dat de gestalte van vlees en bloed heeft aangenomen — gemeend dat het afbeelden van Christus en alles wat met Zijn geboorte, leven, lijden, sterven, dood en opstanding samenhangt geoorloofd was. Het is een gelovige conclusie die tot strekking heeft dat het goddelijke op symbolische wijze moet worden uitgedrukt ter bevestiging van de christelijke leer. Deze symbolische — niet: naturalistische — afbeeldingen (iconen) waren bedoeld als „boeken voor de leken”. Zij werden aanvankelijk als heenwijzing naar God vereerd, maar later ook afgodisch aanbeden omdat men meende dat God, Christus, Maria of de heiligen in deze beelden werkelijk zichtbaar en tastbaar aanwezig waren.

Calvin noemt met name Theodosius en Constantius die diegenen vervloekten die niet wilden dat de beelden aanbeden werden en beroept zich op de profeten, ardstelen en martelaars die het immers ook zonder beelden hebben moeten stellen. Hij wijst op de door Karel de Grote uitgevaardigde zgn. „Libri Carolini” welke de beeldenverering weerlegden en verboden. Waar beelden worden geplaatst, meent Calvin, steekt de afgoderij de kop op.

Als enige „beelden” erkent hij dan ook slechts de sacramenten van Doop en Heilig Avondmaal, die God door Zijn Woord heeft geheiligd.

Calvin schaaft zich in de rij van de vele kerkvaders die tegen de beeldenverering hebben geageerd en geschreven, zoals Clemens van Alexandrië, Lactantius, Eusebius en Augustinus. Calvin citeert Augustinus wanneer deze stelt dat het niet alleen zonde is de beelden te aanbidden, maar ook ze voor God op te stellen. (De Civitate Dei IV. 9:31.) Dit citaat mist overigens zijn doel omdat Augustinus zelf hier Varro citeert die wil aangeven dat men de ene God Jupiter zowel met als zonder beelden kan aanbidden. Maar Calvin's bedoeling is duidelijk: reeds de voor-reformatische kerk is opgekomen tegen misstanden die samenhangen met deze beeldenverering; des te erger is het dat deze afgoderij binnen de kerk heeft kunnen voortwoekeren!

Toch is het opvallend dat Calvin door zijn scherpe reactie tegen deze misstanden uit het oog heeft verloren wat de oorspronkelijke bedoeling van de beelden is geweest, terwijl hij elders toch vaak een geestelijke maatstaf aanlegt. De Bijbelse schriftplaatsen die de iconen-vereerders tot hun verdediging aanvoerden *) — men leze het onlangs in het Nederlands verschenen werkje van Johannes de Damascener „Tegen hen die de heilige iconen smaden” — weerlegt Calvin niet, maar acht ze slechts een vernuftige verdraaiing van de waarheid en het tweede gebod. Ik heb reeds gewezen op het natuur-genade schema dat in Cal-

vijn's denken nog een belangrijke rol speelt bij de beoordeling van de beeldende kunst.

Ten aanzien van de beeldendienst ben ik verder van mening dat Calvin ondanks de schijnbaar koele argumentatie toch van zo'n emotionele anti-roomse gezindheid blijk geeft, dat ook daardoor de beeldende kunst niet werkelijk mogelijkheden wordt geboden, bijvoorbeeld vanuit een exegese van Exodus 31. Slechts één klein paragraafje (12) handelt over het zuiver en wettig gebruik van de schilder- en beeldhouwkunst. Slechts datgene wat voor de ogen zichtbaar is, mag geschilderd en gebeeldhouwd worden: de natuur, de gewone dingen, mensen, gebeurtenissen en geschiedenissen. Voorop blijft daarbij staan dat Gods eer niet bezoedeld mag worden. Het genieten van kunstwerken noemt Calvin weliswaar, maar zijn voorkeur gaat uit naar stichtelijke onderwijzing.

Hoezeer men ook het standpunt kan toejuichen dat de beeldende kunst van het juk der kerkelijke voorgang is bevrijd — Calvin's visie impliceert dat de kunst moet seculariseren omdat zij zich op geen enkele wijze met de heilswaarheden mag bezighouden. Zwingli merkte in dit verband nuchter op dat de goddelijke natuur van Christus niet kon worden afgebeeld omdat wij aan de volle goddelijkheid geloven, maar dat de menselijke natuur van Christus niet vereerd mocht worden omdat deze ons niet verlost

heeft.

Er is bij Calvin geen sprake van dat een kunstwerk ten dienste zou kunnen staan van God en het komende Godsrijk.

Het is niet voor niets dat ik eerst de muziek, daarna de literatuur en tenslotte de beeldende kunst heb behandeld, want het feit dat bij Calvin het geestelijke overheerst boven het materiële impliceert de volgende hiërarchie van de verschillende kunsttuitingen: muziek, literatuur, schilderkunst, architectuur, beeldhouwkunst en dans. De door God aan de mens geschonken creatieve gaven zijn voortdurend verplicht God eer te bewijzen. Daaruit blijkt m.i. dat de verzoening in Christus bij Calvin niet zodanige betekenis heeft, dat deze gaven — in Christus vrijgemaakt — nu kunnen worden ingezet voor Gods Koninkrijk, op een niet-wettische manier.

Het kunstwerk is door Calvin terecht gewezen en onschadelijk gemaakt. Het behoort tot het rijk der „natuur” en mag daar wellicht nog enig maatschappelijk nut hebben, maar geestelijke betekenis heeft het zeker niet. Op zijn best is de beeldende kunst voor Calvin niets anders dan wat zij voor de middeleeuwse mens was, nml. een „preparatio evangelica” (een voorbereiding op het evangelie), zoals in de Griekse Oudheid de kunst een voorscholing was voor de wijsbegeerte. Misschien kunnen wij stellen dat de secularisering van de kunst door Calvin werd geactualiseerd,

nadat deze door Thomas van Aquino was voorbereid. Thomas stelde dat de kunst in zedelijk opzicht goed noch slecht was. Hij deed dat in navolging van Aristoteles die het artistieke gehalte van een kunstwerk voor het eerst in de geschiedenis bewust loskoppelde van het ethische gehalte. Thomas onderscheidde het artistieke strikt van het christelijke in een kunstwerk. Hij zegt het zelfs zo; dat alleen die kunst christelijk is, die christelijke denkbeelden vertolkt, maar dat het artistieke daarbij onaangeroerd blijft. De kwaliteit van een kunstwerk wordt bij Thomas niet door de inhoud bepaald, maar door het artistieke vakmanschap. Daarmee is het „probleem” van de christelijke kunst weggeredeneerd! Calvin plaatst de kunst op het natuurlijke niveau, waarbij het aardse, het bestaande, het materiële als zodanig geen plaats krijgt. Het mag alleen bestaan, strikt genomen, als het verwijst naar God. Maar wij zagen reeds dat wanneer Gods genade de mens heeft aangeraakt, de zichtbare schoonheid als schijn-schoonheid werd ontmaskerd. De gelovige mens laat de kunst dus achter zich, omdat zij het heil slechts in de weg kan staan. An-

ders gezegd: door het dilemma van geest en materie, heeft Calvin met de beeldende kunst eigenlijk geen raad geweten.

*) Het heeft wellicht zin om op bedoelde argumentatie nader in te gaan. Johannes zegt b.v. dat wij immers verlangen Christus' spiegelbeeld te zien, zoals de heilige apostel zegt: Nu zien wij nog door een spiegel in raadselen, (maar straks van aangezicht tot aangezicht) (1 Cor. 13:12).

Daaruit blijkt dat het icoon niet bedoeld is om het geestelijke op een platonische wijze te verzelfstandigen, maar dat het bedoelt vooruit te grijpen — en te wijzen — op het werkelijk aanschouwen van God, dus op het komende Godsrijk op aarde.

Ten aanzien van het tweede gebod stelt Johannes dat wij dit geestelijk hebben te verstaan (2 Cor. 3:6). Het gaat hier om een verbod van beelden waaraan de volkeren rondom Israël eer bewezen inplaats van aan God. (Ex. 34:12-17).

Het afbeelden van de onzienlijke God geschiedt omdat Hij om onzentwille ons vlees en bloed heeft gedeeld (Hebr. 2:14), d.w.z. het aanschouwde vlees Gods wordt afgebeeld.

Nu het geloof is gekomen zijn wij niet meer zoals het volk Israël onder de tuchtmeester, (Gal. 3:25) maar zijn wij door ons geloof met Christus bekleed en hebben wij in

Hem de gave des onderscheids ontvangen. Wanneer de onzichtbare God in het vlees zichtbaar is geworden hebben wij de vrijheid om een gelijkenis te maken van degene die wij gehoord en gezien hebben en waarmee wij bekleed zijn. Het gaat Johannes tenslotte om de bedoeling van de iconen, die waarachtig en oprecht is: zij worden ter ere van God gemaakt, tot ijver voor de deugd, het ontvlieden van de zonde en tot heil van onze zielen. (Matth. 13:16)

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

Rondom het conflict over de kommunistische leraar-godsdienstonderwijs

Er is in — een deel van! — de chr. pers gelukkig nog wel wat te doen over het werkzaam zijn van een kommunist als leraar — en dan als leraar-godsdienstonderwijs — aan een christelijke onderwijsinstelling. Dat dit nu speciaal het Carolus Crucius College in Zwolle betreft is van secundaire betekenis.

Ik zei dat het **gelukkig** is dat deze zaak de aandacht trekt. Want

ze is geen incident, maar een **symptoom!** Het is een top van een ijsberg. Het is de openbaring van een stand van zaken die zonder twijfel de meest dreigende is in heel de westerse wereld. In dit incident en wat er omheen plaats vindt openbaart zich namelijk de infiltratie van de kommunisten en de kommunistische ideeën, die methodisch en met taaie energie in heel de westerse wereld wordt doorgevoerd en waar tegenover de grote massa — ook onder de christenen — een onbegrijpelijke en dodelijk gevaarlijke onverschilligheid aan de dag legt. Het is te hopen dat door wat in Zwolle gebeurde gebeurt de ogen een beetje open gaan.

Zoals men vermoedelijk wel weet hebben verschillende mensen tegen het ontslag van de in geding zijnde leraar geprotesteerd. Dat waren vooreerst een aantal theologische studenten en voorts een aantal leerlingen van het Zwolse college.

Het Reformatorisch Dagblad gaf daarover de volgende informatie:

Het Landelijk Overleg Theologen te Utrecht, de Theologische studie vereniging Utrecht, de theologische faculteit van de Vrije Universiteit te Amsterdam, de Kamper Studentenbond, het Studenten geleidingsbe-

C. P. PLOOY — EDE

Over Van Ruler

V. „Hij staat zijn mannetje”

In zijn mens-beschouwing komt Van Ruler keer op keer tot de krasklinkende manier van zeggen, dat de mens tegenover God zijn mannetje moet staan. Daarbij staat hem het woord des HEREN tot Ezechiël voor ogen: mensen-zoon, sta op uw voeten. (2:1)

Men kan over de mens slechts spreken in zijn relatie tot God. Daarbij keert Van Ruler zich sterk tegen de zo vroom klinkende slagzin: God alles — de mens niets. In de verbondsrelatie wordt de mens juist als partner geroepen in een „tegenover”, (een „gegenüber”) t.a.v. God te staan. Niet diep onder God, en ook niet gelijkwaardig naast Hem, maar tegenover. In deze tegenoverpositie krijgt de mens de ruimte, de vrijheid, de armslag, om zelfs God en zijn daden te beoordelen, gelijk Job met God te twisten, of als Jacob met God te worstelen. In deze positie mag de mens zelfs God „zegenen”, zoals God de mens zegent. Telkens weer stuit men in de gemeente op een gevoelsbezwaar tegen dit „zegenen” van God door de mens. Men proeft daar hoovaardij in. De bijbelvertalers gebruiken dan ook liever het woord „prijzen”. Maar er staat werkelijk: zegenen. En de oude psalmberijming had dan toch de moed in ps. 145 te laten zingen wat er ook staat: „Uw gunstvolk zal verblijd U zegenen, Heer”. Uw gunstvolk, d.i. Gods

verbondsvolk. Als zijn partners zijn we geroepen tot loven en prijzen, zegenen en verheerlijken van de God des verbonds. En in dat zegenen zit een element van beoordeling.

Het griekse woord voor zegenen betekent: goed spreken, goed oordelen over iemand. Geen kwaad spreken, maar goed spreken van God: daartoe zijn we geroepen en worden we bekwaamd. We liggen maar niet in aanbidding in het stof (oud-gereformeerd), maar staan voor God recht overeind. En dan komt bij Van Ruler die uitdagende formule: „Hij staat zijn mannetje”... (tegenover God!) maar er ook meteen verklarend achteraan: „Hij zegt zijn lof”. (b.v. in „Waarom zou ik naar de kerk gaan”, p. 30) Daar hangt een en ander mee samen en daar volgt een en ander uit:

● In de eerste plaats wat Van Ruler noemde „de zonzijden van de zonde”.

Alweer zo'n opzienbarende manier van zeggen. Zonde is geen lot, maar schuld. Daar is de mens op aan te spreken. En dat is zijn eer. De mens kan wat. Hij kan zondigen. Hij kan het kwaad in het aanzijn roepen. Zoals God het goede in het aanzijn geroepen heeft, zo heeft de mens het kwade in het aanzijn geroepen. De mens staat in zijn vrijheid. Hij is meer dan een radertje in de machine, meer dan een golfje in de oceaan. Meer dan de planten en de dieren. Die kunnen niet zondigen. De mens wel. En dat is het zonnige in de zonde. De mens is geen tragisch wezen. Geen lot, maar schuld. Geen slachtoffer, maar op zijn schuld aan te spreken. Dat is de hoge eer van de mens. (Zie „Blij zijn als kinderen”, p. 83-91) En hiermee stelt Van Ruler zich blijmoedig op tegenover een defaitistische, pessimistische levenshouding. Pleit hij voor levensaanvaarding. En tegen mensen, die zo diepzinnig zitten te pieke-

ren over „de zin van het leven”, kan hij uitroepen: je moet er zin in krijgen! „Dat is geloven, dat je er plezier in krijgt, dat je het leven en jezelf aanvaardt en beaamt, met lust en met liefde! Zin krijgen in het leven is oneindig belangrijker dan zin in vinden” (Blij zijn...”, p. 23).

● In de tweede plaats hangen met de plaats van de mens „tegenover” God samen bij Van Ruler het werk van de H. Geest in verhouding tot het werk van Christus en de verhouding ambt-gemeente.

Bij zijn verlossingswerk kan Christus geen mens gebruiken, maar de H. Geest zet ons juist weer op onze benen „tegenover” God. Daarom gebruikt Van Ruler de belaste term „synergisme” graag in het kader van de Geest, terwijl hij krachtig vasthoudt, dat ze in het verlossingswerk van Christus totaal onbruikbaar is. (Zie „Reformatische opmerkingen...”, p. 103) Dus niet soteriologisch staan wij in een synergistisch, maar wel pneumatologische verhouding tot God, en geen hiërarchische. In de zondeval stonden we op tegen God en vielen we af van God en raakten we onder God. Maar door de Geest wordt dat weer anders. Niet dat we dan naast God komen, maar tegenover Hem, voor zijn aangezicht. En deze verhouding behoort zich te weerspiegelen in de verhouding ambt-gemeente. Er is wel een „tegenover” van ambt en gemeente, maar geen hiërarchische ordening. Er is wel gezag, maar het is het gezag van het heil en van de liefde en het hart moet het heil als heil beseffen en er zo onder bezwijken. (a.w. p. 103-4)

Zo kan Van Ruler gewagen van de Maria-gestalte van de gemeente. Tegenover... de bode des HEREN met zijn evangelieboodschap betaamt de gemeente het geloofsantwoord van Maria: mij geschiede naar Uw Woord, en

door de Geest in beslag genomen werkt zij met Hem mede.

Ja, hij kan zelfs de opzienbarende stelling plegen, dat de vrouw de eigenlijke mens is. (Zie zijn radio-overdenkingen van Marc. 14-16, p. 132, 146-153), zonder daarmee een lans te willen breken voor het feminisme, integendeel, maar wel als uitvloeisel van zijn mensbeschouwing. De vrouw is als laatste uit Gods handen gekomen. Als zij er is hoeft God niets nieuws meer te bedenken. Bij de schepping de laatste, is ze bij de val en verlossing de eerste. De man doet ook wel mee, Adam eet ook, en na de verrijzenis van Christus komen de discipelen ook wel weer opdagen, en zij worden tot ambtelijke getuigen van de opstanding. In het apostelschap komt de vrouw niet voor. Dat betekent geen onderwaardering van de vrouw, de kennis en zekerheid van de opstanding beginnen zelfs bij haar. Maar zij moet vrouw, zij moet mens blijven, de laatste en de eerste, de eigenlijke. Zij kan zichzelf blijven, maar de man wordt gebruikt voor het ambt, hij moet God vertegenwoordigen. En zo weerspiegelt zich in de man-vrouw verhouding, de verhouding Christus(ambt)-gemeente, zie Efeze 4.

Bij de begrafenissen van Jezus zijn de vrouwen de laatsten, en bij zijn opstanding de eersten. En zo maken zij het allereigenste mee van het leven en van de dood, van zonde en heil, van vleeswording en verrijzenis. De vrouw is receptief, ze laat het op zich aankomen en stelt er zich voor open. En daarin kan zij bij uitstek het „tegenover” afbeelden van de mens in zijn verhouding tot God.

● In de derde plaats heeft het synergistisch „tegenover” in de verhouding van God en de mens bij Van Ruler zijn uitwerking gekregen in zijn gedachten over de theocratie. Maar daarover afzonderlijk in een volgend artikel.

stuur van de theologische faculteit en de studentenvereniging Abelaer te Heerlen publiceerden een bezorgde open brief aan mr. J. in 't Veld, voorzitter van de Vereniging voor christelijk voortgezet onderwijs te Zwolle.

Ook een groot aantal leerlingen van het Carolus Clusius College had bezwaren tegen het ontslag. Zij schreven in hun brief aan het bestuur: „Door middel van dit pamflet willen de leerlingen hun onvrede uitspreken over het op handen zijnde ontslag van onze leraar Gert Los. Wij zijn het niet eens met de motivatie op grond waarvan de schorsing tot stand is gekomen: wij vinden het onjuist dat iemand ontslagen wordt op grond van zijn CPN-lidmaatschap (of het lidmaatschap van een andere partij). Een ontslag zou volgens ons wel gebaseerd kunnen worden op het onderwijskundig optreden van een leraar”.

In de vanwege het bij de (aanstaande) theologen ontstane ongenoegen gepubliceerde open brief stelt men dat het bestuursbesluit tot ontslag in strijd is met de grondwettelijk vastgelegde rechten van vereniging en vrije meningsuiting en met de internationaal vastgelegde rechten van de mens. Men betreurt het dat het woord „christelijk” — toch al op vele wijzen bedoezeld — nog verder wordt uitgehold door het te verbinden met anti-democratische uitspraken.

De ondertekenaars van de open Los en wensen hem sterkte toe voor brief betuigen hun solidariteit met de komende tijd, ongetwijfeld een periode van vertwijfeling en teleurstelling. Zij spreken de vrees erover uit dat het in de toekomst mogelijk zal zijn ieder die als godsdienstleraar niet denkt in de lijn die door de bestaande christelijke partijen wordt voorgestaan, op een soortgelijke wijze te verwijderen. De indoctrinatie die hieruit voort zou vloeien beschouwt men als niet minder gevaarlijk dan die waarvoor het bestuur bang is.

Alleen met stomme verbazing kan men van beweringen als in deze protesten worden gelanceerd kennis nemen!

In de eerste plaats wordt het lidmaatschap van de CPN in dit verband op één lijn geplaatst met dat van andere politieke partijen! Weet men dan niet dat de CPN in tegenstelling met **alle** andere uitgesproken, principiële **atheïstisch** is, dat ze principiële **anti-democratisch** is en principiële 'n **totalitaire** volksgemeenschap voorstaat? En dat ze in dit opzicht wezenlijk gelijk is aan nationaal-socialisme en het fascisme? De grote leider van de duitse socialisten, Kurt Schuhmacher — hij was tijdens het Hitler-regiem jarenlang in een concentratiekamp en leerde daarna aan den lijve het kommunisme kennen — typeerde het kommunisme als het **rood gelakte nazisme**.

In de tweede plaats is het baarljke nonsens in dit verband over aantasting van grondwettelijk vastgestelde rechten van vereniging en vrije meningsuiting te spreken. Die rechten heeft en houdt de in geding zijnde leraar onverkort. Die zijn door een eventueel ontslag als leraar in het minst niet aangetast. De man kan schrijven, spreken, organiseren net zo veel als hij wil.

Wat hier in geding is is alleen deze vraag: Heeft een instelling, een vereniging, een organisatie die een bepaalde grondslag en doelstelling heeft en die een functionaris aanstelde die, staande op die grondslag en ter bereiking van het gestelde doel, moet arbeiden, het recht om zo'n functionaris te

ontslaan als deze op evidente wijze met grondslag en doelstelling in strijd komt? Het gaat in deze zaak om het recht van een instelling, een vereniging, een organisatie om haar identiteit te bewaren. En dat is een totaal andere zaak dan het burgerlijke recht van vrije meningsuiting!

Nog zotter is het hier de internationaal vastgestelde rechten van de mens in geding te brengen. In 1948 is namelijk door de UNO de Universele Verklaring van de rechten van de mens vastgesteld en aanvaard. **Maar juist de kommunistische landen hebben die niet ondertekend!** Hoe durft men nu een beroep te doen op die Verklaring ten behoeve van een man die behoort tot een partij die van deze „rechten van de mens” niets weten wil en die ze als ze aan de macht is op alle mogelijke wijzen schendt? Hier ziet men nu een duidelijke toepassing van een facet van de kommunistische tactiek. Dit namelijk: als wij in de minderheid zijn eisen wij vrijheden en rechten op grond van **uw** beginselen — maar als wij aan de macht zijn onthouden we u die op grond van **onze** beginselen.

Het is voorts onzinnig om in betrekking tot deze zaak te spreken over het niet denken in de lijn van de christelijke partijen! Daarover gaat het in de verste verte niet! Het gaat in deze om de tegenstelling tussen het geloof in de levende God naar de Schriften en een in wezen atheïstische, materialistische ideologie, oftewel afgoderij! En die twee staan tegenover elkaar als water en vuur. Het gaat hierbij om **of-óf**.

Symptomatisch is vervolgens dat juist a.s. theologen hier naar voren treden en de gesignaleerde dwaasheden debiteren. Reeds eerder werd op de infiltratie van het kommunisme juist onder hen gewezen. Vaak werd dat gebagatelliseerd of goedgepraat. Maar telkens wordt openbaar hoe sterk die infiltratie daar reeds is voortschreden. En, wat misschien nog erger is, hoe zwak het verweer daartegen in die kringen is. Over wat het bestuur van het Carolus Crucius-College deed kreeg men de volgende informatie:

Het bestuur spreekt in een als antwoord op de brief van de leerlingen uitgereikt schrijven heel andere taal. „In de akte van benoeming die het bestuur en de heer Los gezamenlijk hebben ondertekend, staat dat de leraar zijn functie zal vervullen in overeenstemming met de grondslag en het doel van onze schoolvereniging. De heer Los heeft zich daartoe verbonden. Als grondslagen voor het onderwijs aan onze scholen zijn in de statuten van onze vereniging gesteld de Bijbel en de Apostolische Geloofsbelijdenis. De Communistische Partij van Nederland heeft ook een grondslag, nl. het leninistische marxisme. Die grondslag heeft de heer Los door lid te worden van de CPN eveneens onderschreven. Het leninistische marxisme is atheïstisch. Het is moeilijk om van dat woord een goede definitie te geven; je zou kunnen zeggen: ontkennen van het bestaan van een god”.

Vervolgens citeert men een aantal artikelen uit de statuten van de CPN, waaruit blijkt dat de heer Los door lid te worden een verbod aanvaard heeft om propaganda te maken tegen de atheïstische levensbeschouwing. Betrokkene is verplicht ook die besluiten van de partij uit te voeren waarmee hij het niet eens is.

„Als christenen belijden wij dat er maar Een is, die volledig beslag op ons mag leggen en die onvoorwaar-

delijk gehoorzaamheid van ons mag eisen”, aldus het schoolbestuur, „nl. onze Heer Jezus Christus. Het gaat erom dat de heer Los als lid van de CPN een atheïstische levensbeschouwing heeft onderschreven”. Dit kan naar de mening van het bestuur niet samengaan met datgene wat hij bij zijn aanstelling als leraar heeft bevestigd en ondertekend. Volgens het bestuur moet de heer Los kiezen wie hij gehoorzaamt.

De overgrote meerderheid van de leden van de Vereniging voor Christelijk voortgezet onderwijs te Zwolle, steunt het beleid van het bestuur in de affaire-Los.

Het bestuur zal deze week de heer Los en zijn raadsman horen en zal daarna binnen veertien dagen een beslissing nemen over het al dan niet voortzetten van de ingeleide ontslagprocedure.

Belangrijk en zeer ter zake is ook wat Ir. v. d. Graaf in „De Waarheidsvriend” over en naar aanleiding van deze Zwolse affaire zegt. Hij wijst erop dat wij, zoals de ex-communist Koejemans schreef ook in Nederland, leven in de overgang van de kapitalistische naar een socialistische samenleving.

We zien allereerst in Europa en ook in ons eigen land de invloed van het socialisme, van de socialistische maatschappij en wereld- en levensbeschouwing toenemen en het lijkt welhaast zó te zijn, dat het enige wat christenen te doen hebben is te kiezen tussen kapitalisme, zeg liberalisme, en socialisme. Waarbij het dan momenteel toch wel zo is dat in de christelijke politiek maar al te veel wordt aangeleund tegen het socialisme, met verlies overigens van eigen identiteit.

Een van de dingen waardoor de socialistische samenleving wordt gekenmerkt is de voortgaande staatsbemoeienis. De staat beheerst, bevoogdt het gehele menselijke leven. Dat wordt onder het regiem van het „links-progressieve” kabinet waaronder wij leven goed duidelijk.

Eén van de tendenzen daarvan signaleerde het christelijk-historische kamerlid drs G. Leyenhorst in zijn interpellatie over de oprichting van de **Stichting voor Leerplanontwikkeling**.

Nog weer een stap verder is, aldus Ir. v. d. Graaf, wat zich in Zwolle afspeelde.

In de eerste plaats wijst hij op de reactie van Trouw op het mogelijke ontslag van de leraar. Wij schreven daarover reeds in een vorig nummer.

In de tweede plaats memoreert v.d. Graaf het protest van de studenten.

Theologische studenten (sic!) hebben in een open brief hun 'droefheid' uitgesproken over het bestuursbesluit van de Zwolse school. Het besluit is ondemocratisch, het christelijke 'dat toch al zo bezoezeld is' wordt zo nog verder uitgehold, het is indoctrinatie. 'Wij beschouwen de indoctrinatie, die hieruit zou kunnen voortvloeien, als zeker niet minder gevaarlijk dan die waarvoor uw bestuur zo bang schijnt te zijn'. Die studenten spreken hun angst uit voor de toekomst met name vanwege diegenen, die straks óók als godsdienstleraar gaan werken.

Dit bericht kreeg in Trouw opvallende aandacht.

Vervolgens wijst hij op het oordeel van de heer Barnhoorn, de voorzitter van de overkoepelende organisatie van chr. onderwijzers en leraren. En hij schrijft dan:

Het is onvoorstelbaar dat mensen, die zich christen noemen, zo vergoelijkend of — erger nog — zó

positief over de houding van de godsdienstleraar Los kunnen oordelen. Zijn we niet veel verder weg dan we denken? Wordt de geestelijke weerbaarheid van ons volk hier niet ondermijnd en wordt de vormoling, die aan het optreden is, niet allereerst zichtbaar? Grote delen van het christendom zijn in de ban van het marxisme en menig publiciteitsmedium geeft daaraan bewust leiding op een ergerlijke wijze. En laten we niet vergeten, het is de schóól die de inzet van dit alles vormt. Het gaat om de jongeren. Wie de jeugd heeft heeft de toekomst. De jongeren worden geïndoctrineerd, onder het vaandel van democratie en vrijheid. Bepaalde godsdienstleraren zijn een gevaar voor de school. Er komen theologische studenten af, die er niet meer aan denken om de pastorie in te gaan maar slechts ten doel hebben hun marxistische ideeën over te dragen op de jongeren. Daarbij gaat men zeer indoctrinair te werk. Ik heb er de brokken van zien vallen. Men komt soms jongeren tegen van twaalf jaar met links-politieke acties aan boord. Een geval als in Zwolle is een exponent van een ontwikkeling, een weliswaar zeer uitgesproken maar niet op zichzelf staand geval. Prof. dr H. N. Ridderbosch heeft in het Geref. Weekblad (Kok, Kampen) de open brief van de theologische studenten onintelligent, onkritisch en onnozel genoemd. Ik zou erbij willen zeggen onaanvaardbaar voor wie bijbelse theologie wil bedrijven.

Ir. v. d. Graaf eindigt zijn artikel als volgt:

Gelukkig reageerde het volk anders dan de theologen, die zo democratisch wilden zijn. Met overgrote meerderheid hebben de 500 ouders, die op een vergadering van de Zwolse school aanwezig waren, het schoolbestuur in het gelijk gesteld. Het kreeg een ónopvallend berichtje in Trouw. Maar duidelijk is, dat de ouders begrepen hebben, dat het om hun kinderen ging, die men niet met quasi-christelijke redeneringen mag uitleveren aan anti-christelijke ideologieën.

Anarchisme

Waar eindigen de ontwikkelingen als we de normen van het Woord verliezen? Koejemans sprak over de komst van de socialistische maatschappij. Daar komt dan heel wat in mee: atheïstische ideologieën, anarchistische ideeën ook, die men dan wel weer niet linea recta op rekening van het socialisme schrijven mag, maar fasen zijn op een weg, die we als samenleving ingeslagen zijn. Het christelijke karakter van onze samenleving is in de vernieling gekomen en de weg naar de chaos ligt open. Aan de leerlingen van een scholengemeenschap voor middelbaar onderwijs te Breukelen werd een alternatieve schoolkrant De Anarchist uitgereikt, een anarchistische brochure die doorspekt was met schuttingtaal en pornografische uitlatingen. Het boekje bevatte verder voor alle leerlingen een cadeautje, namelijk een zakje hasj en een NVSH-voorbehoedsmiddel. Een typisch staaltje van de verzieking van onze maatschappij. En weer zeg ik: het is de jeugd, die de inzet van dit alles is. Laten we op onze hoede zijn. Laten ouders ook niet berusten in situaties op de scholen, waar hun kinderen met ideeën van neo-marxistische aard of anarchistische aard worden doordrenkt. Er wordt misschien te weinig geageerd. Ik werd gewezen op De Schoolwacht (postbus 12, Zaan-dam), waar men terecht kan met moeilijkheden op de scholen, die betrekking hebben op activiteiten als bovengenoemde. Zulke stichtingen zijn broodnodig. Er moet meer beweging komen. Er is geen tijd meer voor gezapig berusten.

Alarmsituatie

We wennen aan alle ontwikkelingen, omdat het ontwikkelingen zijn. De verschijnselen komen niet van de ene dag op de andere maar ze groeien geleidelijk. Dat is het gevaarlijke. Langzaam maar zeker worden we — als we niet voor onszelf en onze jongeren op onze qui vive zijn — ingepalmd. De ontwikkelingen in politiek en maatschappelijk opzicht gaan door. En het regeerbeleid in deze laat aan duidelijkheid te wensen over. Me dunkt, dat de ernst van de situatie het 'gedogen' van deze ontwikkelingen — ook concreet in politieke bindingen met diegenen, die hun onchristelijke ideologieën niet onder stoelen of banken steken — ontoelaatbaar maakt. Er staat veel op het spel. Dat dan allen, die samen zouden moeten optrekken — bij alle verschillen die er zijn kunnen en mogen — dit ook inderdaad doen. De tijd is voorbij, dat we beuzelen kunnen over onbenulligheden. Dat echter vooral degenen, die de kracht van het gebed kennen bidden voor volk en samenleving, voor onze scholen en onze eigen kinderen, die in een niet-christelijke samenleving groeien naar de volwassenheid met alle gevaren van dien. Keer weder tot Mij, zegt de Heere en Ik zal tot u wederkeren!

Van ganzer harte zeg ik amen op deze oproep.

Kerknieuws

Beroepen te Velp in combinatie met Doesburg en Oosterbeek/Wolfheze: ds E. Zwarteveen te Voorthuizen; te Neede-Aalten/Winterswijk: kand. H. A. Strating te Emmeloord.

Ds E. Zwarteveen — Ds E. Zwarteveen is door ziekte verhinderd zijn ambtelijke werkzaamheden te verrichten. Hij is opgenomen in het ziekenhuis „De Lichtenberg” te Amersfoort.

Ds G. Roukema — Ds G. Roukema te Katwijk/aan Zee hoopt op 30 oktober a.s. zijn 25-jarig ambtsjubileum te vieren. Hij werd nl. op 30 oktober 1949 in de kerk te Ede (toen nog gekombineerd met Wageningen) in het ambt van Denaar des Woords bevestigd. Op 23 mei 1971 verbond ds Roukema zich aan de kerk te Katwijk. De jubilerende predikant is doctorandus in de psychologie.

Eindhoven — Uit de kerkeraadsvergadering van 3 oktober jl.: „Op enkele huisbezoeken was de vraag naar voren gekomen, hoe wij gasten, die onze kerkdiensten bijwonen, het gevoel kunnen geven, dat ze zich bij ons welkom weten. De voorlopige konklusie was, dat men zich het beste bij ons thuis zal voelen, wanneer gemeenteleden tijdens en vooral na de dienst met deze gasten contact zoeken. Vandaar, dat een ieder wordt opgewekt deze mensen aan te spreken en hun te laten merken, dat we het fijn vinden hen bij ons aan te treffen. Onze Chr. Geref. zustersgemeente gaat het aantal ouderlingen uitbreiden en zal daarom ook tot een andere wijkindeling komen. Aan ons is gevraagd of wij eventueel bereid zijn onze grenzen ook aan te passen, zodat zo mogelijk de wijkgrenzen

gelijk komen te liggen. Dat zou vooral goed werken bij contacten tussen onze bijbelkringen en hun wijkavonden. De kerkeraad gaat in principe met deze gedachtengang akkoord en de scriba zal trachten tot een voorstel te komen. Overigens is het de bedoeling, dat onze grenzen in ieder geval nog het lopende seizoen niet veranderd worden.”

Gespreksdag — Voor de volgende Chr. Geref./Vrijgemaakt geref. gespreksdag, welke D.V. te Eindhoven zal worden gehouden op zaterdag 11 januari 1975 is als onderwerp gekozen: „Het gesprek met de buitenkerkelijke medemens”. De gesprekken over dit onderwerp zullen worden ingeleid door ds J. M. Smelik, legerpredikant te Oirschot wonend te Eindhoven. De bijeenkomst zal zowel 's middags als 's avonds gehouden worden en is voor ieder toegankelijk, ook als men geen lid is van één van beide kerken! Nadere mededelingen zullen nog volgen.

C.O.G.M.A. — De derde COGMA-reis 1974 vindt plaats van 9 t/m 14 november 1974. Het reis-team bestaat uit ds P. Veldstra, Leerdam en br M. Landman, Apeldoorn, voor wat onze kerken betreft; voorts ds H. Wubs, Hengelo (O.) en br J. Koning, Enschede-Oost voor wat de Chr. Geref. kerken aangaat. Ds P. Veldstra hoopt zondag 10 nov. 1974 het Woord te bedienen in de legerplaats Seedorf (kreis Bremen) en ds H. Wubs op de luchtmachtbases te Bramsche (kreis Osnabruck). Kerkeraden en ouders of familieleden van in W. Duitsland gelegerde militairen worden verzocht namen en adressen door te geven van diegenen die nog niet aan het secretariaat zijn doorgegeven.

H. J. Bosch, secretaris,
Hekselbrink 83,
Enschede. Tel. 053-62272

Soemba-Borneo (66) — Het is nu ruim drie jaar geleden, dat de kerkeraad van 's-Gravenhage-ZW het verzoek ontving de correspondentie met de gemeenten op Soemba en Borneo te verzorgen. Daarbij kwam ook de zorg voor het levensonderhoud van het gezin-Goossens en de hulpverlening aan genoemde gemeenten.

We doen dit werk met blijdschap. Maar vrezen tegelijk dat velen het iets vanzelfsprekends vinden. Ja, „onze kerken” doen óók aan zending: in Zuid-Afrika, op Soemba en Borneo. Daar „doen we aan”. Echt? Weten we wel hoe gevaarlijk zo'n situatie kan zijn?

We hopen van harte, dat ze niet bestaat; we moeten haar, voor zover dat in ons vermogen ligt, ook voorkomen.

Daarom is het gewenst, dat er regelmatig verantwoording wordt af-

gelegd over dat werk en dat de kerken die verantwoording vragen. Dat ook de leden van de kerken zich op de hoogte stellen wát er gebeurt, waarom, hoe.

En het is ook nodig om van anderen reacties te ontvangen op ons bezig-zijn.

Meer nog: we moeten ook samen die arbeid voor de HERE brengen. „Hij wil gebeden zijn”. Want het gaat niet om zendingsarbeid, het gaat om Zijn kinderen daarginds, om Zijn gemeenten, om Zijn koninkrijk.

Wat zou het goed zijn als we met velen zó gezamenlijk zouden mogen overleggen over dat werk, samen zouden kunnen bidden, elkaar zouden kunnen sterken.

De kerkeraad van de gemeente te 's-Gravenhage-ZW verwacht velen

op zaterdagmiddag, 2 november a.s. te 14.00 uur in de Jeruzalemkerk aan de Troosterlaan te Utrecht. Ds A. H. Algra (Slidrecht) zal een bijdrage verzorgen.

U kunt deze vergaderplaats bereiken vanaf Centraal Station met buslijn 9 (richting Tuindorp-Oost). Uitstappen bij winkelcentrum „De Gaard”. Komt U per auto dan, vanaf de richting Amersfoort: bij de „Berekuil” rechtsaf — daarna op eerstvolgend verkeersplein linksaf (Kardinaal de Jong-weg), overweg oversteken, daarna bij e.v. stoplichten rechtsaf. Vanaf richting Den Haag/Rotterdam: Na de „Berekuil” rechtdoor, daarna op eerstvolgend verkeersplein linksaf (Kardinaal de Jong-weg) en verder als boven. Tot ziens in Utrecht!

De STICHTING TER BEVORDERING VAN GEREFORMEERD SOCIAAL PEDAGOGISCH ONDERWIJS

zoekt voor haar Sociale Akademie te Ede

een DOCENT

voor de studierichting **CULTUREEL WERK**.

Een volledige benoeming kan pas ingaan per 1 augustus 1975. De mogelijkheid bestaat echter om per 1 februari 1975 reeds enige uren les te geven.

Wij zouden het op prijs stellen wanneer geïnteresseerden op langere termijn ook nu vast willen reageren.

- Praktijkervaring in het sociaal cultureel werk strekt tot aanbeveling;
- Gegadigden moeten beschikken over de bevoegdheid tot het lesgeven in de sector van het H.B.O.

Sollicitaties worden verwacht binnen een week bij de secretaris: W. Huizer, Postbus 9019, Dordrecht.

Inlichtingen worden verstrekt door de directeur: Drs. C. Verhoeff, telefoon 08380-18540.

SOEMBA-BORNEO

Informatie over dit werk

Zaterdagmiddag, 2 nov. a.s.
in de Jeruzalemkerk,
Troosterlaan, Utrecht.

Dia's — samenzang
— toespraak ds Algra —
gemeenschappelijk gebed.

Aanvang 14.00 uur.

Zie verder de informatie elders
in dit blad.

BELANGRIJKE UITGAVEN!

Eva's dochters door A. Janse, 2e dr. Echt Schriftonderwijs. Rijk bezit voor heel Uw gezin, óók voor Verenigingen.

De Psalmen, deel I, door **Ds. F. van Deursen** (in serie: „De Voorzeide Leer”). Verschijnt zeer binnenkort. Bestel nú.

Wie wil folder(s) over „**The Encyclopaedia Judaica**”. Of: dit prachtwerk met eigen ogen zien? Schrijf of telefoneer.

Kies **KOPPENAAAL** als Uw vaste boekhandelaar. Lupineweg 32, tel. (03412)-3424. (Ook **inkoop** van boeken.) Dank U!

De 'Hulp bij de Bijbelstudie' over De brief van Jakobus is verschenen!

Het derde deeltje in de serie 'Hulp bij de Bijbelstudie', „De brief van Jakobus” van de hand van ds C. P. Plooy is verschenen.

Van het tweede deeltje over „De profeet Jona” van de hand van Prof. C. Veenhof zijn nog een aantal exemplaren te leveren.

Bestellingen dienen **uitsluitend** te geschieden op gironr 575663 t.n.v. G. de Kruijf, Troelstralaan 252, Utrecht. De prijs is: per 1 ex. f 2,—; 5 ex. f 8,50; 10 ex. f 16,—; 20 ex. f 31,—; elke 10 meer f 15,—.

Redactieleden

Ds G. Janssen
Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Postbus 7176
te Amsterdam.
Redactie-assistent
K. Muller

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 22,50 per jaar
f 11,75 per halfjaar
f 6,15 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Pasteursingel 29b,
Rotterdam-7
Tel. 010-153703
Giro 40 49 45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.